
Başvuru Numarası	: 2018 / 1982
Toplantı Tarihi / Sayısı	: 20.05.2019 / 87
Karar Numarası	: 2019 / 33
Başvuran	: C... G... (T.C: ...)
Adres	: S... 8 N... L T... K... C... İ... K.../İ...
Muhatap	: S... 8 N... L T... K... C... İ... K...
Muhatap Adres	: S... 8 N... L T... K... C İ... K.../İ...

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuruda; başvurucunun ve arkadaşlarının abdest almalarının ve topluca namaz kılmalarının aşırı kalabalıklaşma sebebiyle mümkün olmadığı, 14 kişilik inşa edilen koğuşlarda 45 kişinin bulunduğu, bu sebeplerle dini ibadetlerini yerine getiremedikleri, eskiden Diyanet İşleri Başkanlığının görevlendirdiği bir imam eşliğinde Cuma namazlarını topluca eda edebildikleri halde şimdi imamın gelmediği, dinen Cuma namazlarını toplu olarak kılmaları gerekirken ayrı ayrı kıldıkları, bu durumun Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde koruma altına alınan din ve vicdan özgürlüğünü ihlal ettiği iddia edilmiş, sorunun çözümü için gereğinin yapılması talep edilmiştir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru, 12.06.2018 tarihinde Kuruma yapılmıştır.
3. Başvuru dilekçesi ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinde, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Ulusal Önleme Mekanizması Birimi tarafından yapılmasına karar verilmiştir.
4. Başvuranın iddialarıyla ilgili olarak, 6701 sayılı Kanun'un 18 inci maddesinin 2 nci fıkrası uyarınca başvuru S... 8 N... L T... K... C... İ... Kurumu Müdürlüğüne gönderilmiş, iddialara ilişkin bilgi ve belgeler ile değerlendirmelerinin gönderilmesi talep edilmiştir.
5. S... 8 N... L T... K... C... İ. Kurumu Müdürlüğü tarafından Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı aracılığıyla gönderilen cevabi yazıda, başvuranın Edirne F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumundan naklen geldiği, halen Kurumda barındırıldığı, Edirne F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu tarafından hakkında tehlikeli hükümlü sınıfında gruplandırıldığı yolundaki kararlar ile hakkında düzenlenmiş olan idari disiplin soruşturmalarına esas kararlar ve bilgilerin gözetildiği, adı geçenin sağlık durumunun da dikkate alındığı, tüm bu sebeplerle açık havaya çıkma ve diğer imkanlarından bir kısıtlamaya gidilmeden Kurumun yüksek güvenlikli bölümlerinde 1-3 kişilik odalarında barındırıldığı, dolayısıyla başvuranın iddialarının gerçeği yansıtmadığı, dayanaktan yoksun ve soyut iddialarda bulunduğu ifade edilmiştir.
6. Kurumun cevabı, görüşünün alınması amacıyla başvurana iletilmiş, başvuran tarafından değişik tarihli sağlık kurulu raporlarında kendisinin tek başına kalmasının uygun

olmadığının belirtildiği, buna rağmen 45 günden fazla süre tek kişilik odada tutulduğu, oysa mevzuat gereği 15 günlük sürelerle en fazla 3 defa izole edilebileceği iddia edilmiştir.

7. Başvuran sonraki tarihli bir başka dilekçesinde ise, ceza infaz kurumu idaresinin olayı yalnızca kendisi açısından ele almasının sonucu değiştirmedeğini, ceza infaz kurumunda kapasitenin üzerinde mevcut olduğunu, eskiden Diyanet İşleri Başkanlığının görevlendirdiği bir imam eşliğinde Cuma namazlarını topluca eda edebildikleri halde şimdi imamın gelmediğini, dinen Cuma namazlarını toplu olarak kılmaları gerekirken ayrı ayrı kıldıklarını, yine yeterli alan bulunmadığı için kişilerin namazlarını tek başlarına sırayla kıldıklarını, cemaat halinde kılmalarının mümkün olmadığını ifade etmiştir.

III. OLAYLAR VE OLGULAR

8. Başvuru, 12.06.2018 tarihinde Kuruma yapılmıştır.

9. Başvuran, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün 24.11.2016 gün ve 135224 sayılı nakil emri ile güvenlik nedeniyle 5275 sayılı Kanunun 9 uncu maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca Edirne F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumundan naklen gelmiştir.

10. Nakil, 30.11.2016 tarihinde gerçekleşmiştir.

11. Başvuran, tehlikeli hükümlü olarak sınıflandırılmıştır.

12. Başvuran, mahkum olduğu günden S... 8 N... L T... Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna kadar 13 farklı ceza infaz kurumunda tutulmuştur.

13. 34 adet disiplin cezası bulunmakta olup mezkur cezalara konu disiplin suçlarından 7 tanesi “hükümlü ve tutukluları kasten veya neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış yaralamak ile görevlileri her türlü kasten yaralamak” tır.

14. S... 8 N... L T... Kapalı Ceza İnfaz Kurumu’nda aldığı “hücreye koyma” disiplin cezaları ya infaz edilmemiş ya da ziyaretçi kabulünden yoksun bırakılma cezasına çevrilmiştir.

15. Başvuran aldığı disiplin cezaları ve başkaca mahpuslara verdiği fiziksel zararlar sebebiyle tek kişilik odada barındırılmaktadır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

16. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın “Din ve vicdan hürriyeti” başlıklı 24 üncü maddesi uyarınca;

“Herkes, vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.

14 üncü madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dinî âyin ve törenler serbesttir.

Kimse, ibadete, dinî âyin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz.

Din ve ahlâk eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlâk öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanunî temsilcisinin talebine bağlıdır.

Kimse, Devletin sosyal, ekonomik, siyasî veya hukukî temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasî veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun, dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz.”

17. 20/4/2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun 9’uncu maddesinin (i) bendinde, Kurumumuzun “özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek” le görevli olduğu düzenlenmiştir.

18. Aynı Kanunun 17 nci maddesinin birinci ve 8 inci fıkrası uyarınca;

“(1) Ayrımcılık yasağı ihlalinden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişi Kuruma başvurabilir.

(8) 9 uncu maddenin birinci fıkrasının (i) bendi kapsamında yapılan başvurular hakkında da bu madde hükümleri uygulanır.”

19. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun(CGTİHK)’un “Din ve vicdan özgürlüğü” başlıklı 70 inci maddesi uyarınca;

“(1) Hükümlü, ceza infaz kurumunda, mensup bulunduğu dinin ibadetlerini, düzeni bozmayacak ve çalışmayı engellemeyecek biçimde serbestçe yerine getirebilir ve ibadette kullanılan eşyayı, dinî yaşamı bakımından zorunlu olan kitap ve eserleri temin ve bulunduğu yerlerde muhafaza edebilir.

(2) Hükümlünün, mensup bulunduğu dinin görevlilerince ziyaret edilmesine ve onlarla iletişim kurmasına, kurum güvenliğini tehlikeye düşürmemek koşuluyla izin verilir.”

20. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzüğün aynı başlıklı 93 üncü maddesi uyarınca;

“(1) Hükümlü, kurumda, mensup bulunduğu dinin ibadetlerini, düzeni bozmayacak ve çalışmayı engellemeyecek biçimde serbestçe yerine getirebilir ve ibadette kullanılan eşyayı, dinî yaşamı bakımından zorunlu olan kitap ve eserleri temin ve bulunduğu yerlerde muhafaza edebilir.

(2) Hükümlünün, mensup bulunduğu dinin görevlilerince ziyaret edilmesine ve onlarla iletişim kurmasına, kurum güvenliğini tehlikeye düşürmemek koşuluyla izin verilir.”

21. 24.11.2017 tarihli ve 30250 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin (Yönetmelik) “Ön İncelemenin Yapılması” başlıklı 48 inci maddesine uyarınca;

“(1) Kuruma yapılan başvurular, inceleme ve araştırmaya geçilmeden önce ön incelemeye tabi tutulur ve sonucunda;

a) Kurumun görev alanına girip girmediği,

b) Kurumda incelenmekte ve araştırılmakta olan bir başvuruyla sebepleri, konusu ve taraflarının aynı olup olmadığı,

c) Kurum tarafından daha önce sonuçlandırılan bir başvuruyla, sebepleri, konusu ve taraflarının aynı olup olmadığı,

ç) Yargı organlarında görülmekte olan veya yargı organlarınca karara bağlanmış uyuşmazlıklara ilişkin olup olmadığı,

d) Kuruma başvurmadan önce Kanuna aykırı olduğu iddia edilen uygulamanın düzeltilmesinin ilgili taraftan talep edilip edilmediği,

e) Belli bir konuyu içerip içermediği,

f) Başvuruda bulunması gereken bilgilerin yer alıp almadığı yönlerinden incelenir.

(2) Başvurucusu birden fazla olan başvurularda, incelenebilirlik koşulları her başvuru yönünden ayrı ele alınır.”

22. Uygulama Yönetmeliği'nin 49 uncu maddesi uyarınca;

“(1) Başvurunun, 48 inci maddede yer alan şartlardan herhangi birini taşımaması hâlinde incelenemezlik kararı verilir. Bu karar, başvurucuya tebliğ edilir ve tebliğ ile birlikte durmuş olan dava açma süresi kaldığı yerden tekrar işlemeye başlar. Başvuruların ön incelemesinde dosyada başvuru konusu edilen hususlardan bir kısmı incelenemez nitelikte de olsa dahi diğer bazı başvuru konuları yönünden esas incelemeye geçilmesi gerektiği sonucuna vardığında Kurul kısmi incelenemezlik kararı verebilir.”

23. Uygulama Yönetmeliği'nin 67 nci maddesi uyarınca;

“(1) Ön inceleme aşamasında, başvurunun açıkça dayanaksız olup olmadığı, başvurunun hakkın kötüye kullanımını teşkil edip etmediği, ayrımcılık yasağı ihlalinde kaynaklanan bir zararın bulunup bulunmadığının tespiti açısından incelenebilirliğin esasla birlikte incelenmesi kararlaştırılan başvurularda ilişkin esas inceleme ve araştırma aşamasında söz konusu koşulları taşımayan başvuru ile ilgili gerekçeli kabul edilmezlik kararı verilir.

(2) Ön inceleme aşamasında incelenebilir bulunan ya da incelenebilirliği esasla birlikte incelenmesi ve araştırılması kararlaştırılan başvuruların 48 inci maddede belirtilen gerekli koşulları taşımadığının anlaşılması halinde de bu başvuru ile ilgili gerekçeli kabul edilmezlik kararı verilir.”

B. Uluslararası Hukuk

24. İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin 18 inci maddesi uyarınca;

“Her şahsın, fikir, vicdan ve din hürriyetine hakkı vardır; bu hak, din veya kanaat değiştirmek hürriyeti, dinini veya kanaatini tek başına veya topluca, açık olarak veya özel surette, öğretim, tatbikat, ibadet ve ayinlerle izhar etmek hürriyetini içerir.”

25. Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 18 inci maddesinin 1 inci uyarınca; “Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kendi tercihiyle bir dini kabul etme veya bir inanca sahip olma özgürlüğü ile tek başına veya başkalarıyla birlikte toplu bir biçimde, aleni veya özel olarak, dinini veya inancını ibadet, uygulama, öğretim şeklinde açığa vurma özgürlüğünü de içerir.”

26. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin “Düşünce, Vicdan ve Din Özgürlüğü” başlıklı 9 uncu maddesi uyarınca;

“1. Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahiptir; bu hak, din veya inanç değiştirme özgürlüğü ile tek başına veya topluca, kamuya açık veya kapalı ibadet, öğretim, uygulama ve ayin yapmak suretiyle dinini veya inancını açıklama özgürlüğünü de içerir.

2. Din veya inancını açıklama özgürlüğü, sadece yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda kamu güvenliğinin, kamu düzeninin, genel sağlık veya ahlakın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli sınırlamalara tabi tutulabilir.”

27. Birleşmiş Milletler Mahpusların Islahı Hakkında Asgari Standart Kurallar(Nelson Mandela Kuralları)’ın “Din” başlıklı 65 inci maddesi uyarınca;

“1.Kurumda aynı dine mensup önemli sayıda mahpusun bulunması halinde bir din görevlisi atanır veya seçimi onaylanır. Mahpusların sayısının gerektirmesi ve şartların imkan vermesi halinde, din görevlisinin tam gün çalışması sağlanır.

2.Birinci fıkraya göre atanan veya onaylanan din görevlisinin düzenli hizmetleri yerine getirmesine ve uygun zamanlarda kendi dinindeki mahpuslarla baş başa görüşmesine izin verilir.

3.Bir mahpusun din görevlisi ile görüşme talebi reddedilmez. Öte yandan bir mahpusun din görevlisinin kendisini ziyaret etme talebine karşı çıkması halinde, kendisinin bu tutumuna tam olarak saygı gösterilir.”

28. Aynı Kuralların 66 ncı maddesi uyarınca;

“Şartlar elverdiği ölçüde her mahpusun kurumda verilen din hizmetlerine katılması ve mensubu bulunduğu mezhebin gerekleri ve ibadeti ile ilgili dinsel kitapları bulundurması sağlanarak, dinsel ihtiyaçlarını karşılamasına izin verilir.”

29. Avrupa Cezaevi Kuralları’nın “Din, Vicdan ve Düşünce Özgürlüğü” başlıklı 29 uncu maddesi uyarınca;

“29.1. Mahpusların din, vicdan ve düşünce özgürlüklerine saygı gösterilmelidir.

29.2. Cezaevi rejimi, uygulanabilir olduğu ölçüde mahpusların dini ibadetlerini yapmalarına ve inançlarını takip etmelerine, bu dinin veya inancın kabul edilen temsilcileri tarafından yürütülen ibadet ve toplantılara katılmalarına, din veya inancının temsilcileriyle özel görüşme yapmalarına ve din veya inançlarıyla ilgili kitaplara ve kaynaklara sahip olmalarına izin verecek şekilde düzenlenmelidir.

29.3. Mahpuslar, bir din ya da inancın ibadetini yapmaya, dini ibadet veya toplantılara katılmaya, dini uygulamalarda yer almaya veya herhangi bir din ya da inancın temsilcisinin ziyaretini kabul etmeye zorlanamaz.”

30. Aynı Kuralların “Yerleştirme ve Barındırma” başlıklı 17 nci maddesinin 4 üncü fıkrası uyarınca;

“Ulusal mevzuat, bu asgari gerekliliklerin cezaevlerinin kalabalık olması gerekçe gösterilerek ihlal edilmemesinin temini için mekanizmalar sağlamalıdır.”

31. Aynı Kuralların 18 inci maddesinin 10 uncu fıkrası uyarınca;

“Bütün mahpusların kaldıkları yerler, onların kaçma ve kendilerine veya başkalarına zarar verme tehlikesine karşı asgari sınırlayıcı güvenlik düzenlemelerine uygun koşullarda olmalıdır.”

V. İNCELEME VE GEREKÇE

32. Başvuran, inancı gereği abdest almasının ve namaz kılmasının şart olduğunu, kaldı ki cemaat olarak namaz kılmanın Kuran-ı Kerim’de açıkça zikredildiğini, fakat ceza infaz kurumundaki ve hemen hemen tüm ceza infaz kurumlarındaki yoğunluk nedeni ile 14 kişiye göre düzenlenmiş koşullarda 45 kişinin barındırıldığını, bunun da başta abdest almalarını ve cemaat olarak namaz kılmalarını engellediğini, ceza infaz kurumlarındaki iki yüz bin mahkûmun ibadet edemediğini, buna sebep olanın ise yoğunluk olduğunu iddia etmiştir.

33. Bu durumun AİHM tarafından verilecek tazminat başta olmak üzere çeşitli yaptırımlarla sonuçlanacağını, dolayısıyla söz konusu problemin önüne geçilmek zorunda olduğunu iddia etmiş, sorunun düzeltilmesi talep edilmiştir.

34. Başvuran sonraki tarihli bir başka dilekçesinde ise, ceza infaz kurumu idaresinin olayı yalnızca kendisi açısından ele almasının sonucu değiştirmediğini, kendisinin ayet gereği tüm mahpuslar adına başvuruda bulunduğunu, ceza infaz kurumunda kapasitenin üzerinde mevcut olduğunu, 2000 yılı öncesinde Diyanet İşleri Başkanlığının görevlendirdiği bir imam eşliğinde Cuma namazlarını topluca eda edebildikleri halde şimdi imamın gelmediğini ve mescitlere mahkumların alınmadığını, dinen Cuma namazlarını toplu olarak kılmaları gerekirken ayrı ayrı kıldıklarını, yine yeterli alan bulunmadığı için kişilerin namazlarını tek başlarına sırayla kıldıklarını, cemaat halinde kılmalarının mümkün olmadığını, bir Müslüman olarak bu durumun düzeltilmesi için başvuruda bulunmasının kendisi için bir görev olduğunu ifade etmiştir.

35. Bir başka dilekçesinde ise başvuran, ceza infaz kurumunda tek başına kaldığını, ibadetlerini tek başına yapmasında herhangi bir sıkıntı olmadığını, Cuma namazlarını toplu kılmanın önemi ve sevabının daha çok olduğunu, bunun da kendisine yönelik bir engel olduğunu, odalarda toplu namaz kılınmasına imkan verecek bir alan bulunmadığını, odalar içerisinde namaz kılmak için eşyaların yerinin değiştirilmesine ihtiyaç duyulabildiğini bu durumun da namaz kılmayanlar ile kılanlar arasında problem yaratabildiğini, dolayısıyla mahpusların cemaat olup imam eşliğinde namaz kılmasının mümkün olmadığını ifade etmiştir.

b. Muhatabın Açıklamaları

36. S... 8 N... L T... Kapalı Ceza İnfaz Kurumu tarafından gönderilen cevabi yazıda,

- Başvuranın Edirne F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumundan naklen geldiği, halen Kurumda barındırıldığı,
- Edirne F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu tarafından hakkında tehlikeli hükümlü sınıfında gruplandırıldığı yolundaki kararlar ile hakkında düzenlenmiş olan idari disiplin soruşturmalarına esas kararlar ve bilgilerin gözetildiği,
- Adı geçeninin sağlık durumunun da dikkate alındığı, tüm bu sebeplerle açık havaya çıkma ve diğer imkânlarından bir kısıtlamaya gidilmeden Kurumun yüksek güvenli bölümlerinde 1-3 kişilik odalarında barındırıldığı,
- Dolayısıyla başvuranın iddialarının gerçeği yansıtmadığı, dayanaktan yoksun ve soyut iddialarda bulunduğu ifade edilmiştir.

VI. DEĞERLENDİRME

a. Aşırı kalabalıklaşma nedeniyle abdest alınmasında ve cemaat halinde namaz kılınmasında sorun yaşandığı iddiası yönünden

37. Başvuranın iddia ve talepleri doğrultusunda ön inceleme şartlarının esasla birlikte incelenmesine karar verilmiştir.

38. 20/4/2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun 17 nci maddesinin birinci ve 8 inci fıkrası uyarınca ayrımcılık yasağı ihlalden zarar gördüğü iddiasında bulunan her gerçek ve tüzel kişi Kuruma başvurabilir. Kanunda, özgürlüğünden mahrum bırakılan kişiler tarafından Kuruma yapılan başvurular hakkında da bu madde hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla Kuruma yapılacak başvurular açısından kişisel bir zarar görme iddiasının bulunması aranmış olup bir başkasına ilişkin iddiaların başvuru konusu olamayacağı açıkça ifade edilmiştir.

39. Bu anlamda özgürlüğünden mahrum bırakılan bir kişinin Kuruma yapacağı başvuruda da kişisel bir zarar gördüğü iddiasının bulunması aranmaktadır.

40. Oysa kişinin aşırı kalabalıklaşma nedeniyle cemaat halinde namaz kılınmadığı iddiası incelendiğinde kişinin “tehlikeli hükümlü” sıfatıyla tek kişilik odada tutulduğu ve aşırı kalabalıklaşmadan bahsedilemediği, dolayısıyla gerek aşırı kalabalıklaşma nedeniyle abdest alamadığı iddiasının gerekse halihazırda tek kişi olması hasebiyle zaten odada cemaat halinde namaz kılmasının mümkün olmadığı anlaşılmıştır.

41. Uygulama Yönetmeliği'nin 67 nci maddesi uyarınca; başvurunun açıkça dayanaksız olup olmadığı, başvurunun hakkın kötüye kullanımını teşkil edip etmediği, ayrımcılık yasağı veya işkence ve kötü muamele yasağı ihlalden kaynaklanan bir zararın bulunup bulunmadığının tespiti açısından incelenebilirliğin esasla birlikte incelenmesi kararlaştırılan başvurulara ilişkin esas inceleme ve araştırma aşamasında söz konusu koşulları taşımayan başvurularla ilgili gerekçeli kabul edilmezlik kararı verilmektedir.

42. Başvuranın söz konusu iddiası esasla birlikte incelendiğinde, başvuranın kişisel bir zararından söz edilememesi dolayısıyla başvuru şartlarının bulunmadığı anlaşıldığından gerekçeli kabul edilmezlik kararı verilmesi gerekmektedir.

b. Cuma namazları dâhil cemaat halinde ayrı bir alanda namaz kılınamamasının din ve vicdan özgürlüğünü ihlal ettiği iddiası yönünden

43. Başvuranın iddia ve talepleri doğrultusunda başvurunun ön inceleme şartlarını taşıdığı anlaşıldığından esas incelemesine geçilmiştir.

44. Din ve vicdan özgürlüğü en temel insan haklarından biri olup insan hakları sözleşmelerinde açıkça düzenlenmiştir.

45. Din ve vicdan özgürlüğü içsel ve dışsal alan olmak üzere iki farklı boyuta sahiptir. Buna göre; inancını serbestçe değiştirebilme, inancını açıklamaya zorlanmama, bunlardan dolayı kınanmama ve baskı altına alınmama içsel alan; öğretim, uygulama, tek başına veya topluca ibadet ve ayin yaptırmak suretiyle dinini veya inancını açığa vurma ise dışsal alan olarak değerlendirilmektedir. (AYM, Tuğba Arslan kararı, 2014/256, 25.06.2014, prg.57)

46. Din ve vicdan özgürlüğünün içsel alanı kapsamında inancını serbestçe değiştirebilme, inancını açıklamaya zorlanmama, bunlardan dolayı kınanmama ve baskı altına alınmama mutlak anlamda korunurken , öğretim, uygulama, tek başına veya topluca ibadet ve ayin yaptırmak suretiyle dinini veya inancını açığa vurma hukuka uygun olarak sınırlandırılabilir.

47. Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlandırılabilir.

48. Anayasanın 24 üncü maddesine göre; ibadet, dinî âyin ve törenler 14 üncü madde hükümleri ile yani laiklik ilkesine uygun olması ile sınırlandırılmıştır.

49. Din ve ahlâk eğitim ve öğretimi ise Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlâk öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanunî temsilcisinin talebine bağlıdır.

50. AİHS ise 9 uncu maddesinde; din veya inancını açıklama özgürlüğünün, sadece yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda kamu güvenliğinin, kamu düzeninin, genel sağlık veya ahlakın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli sınırlamalara tabi tutulabileceğini düzenlemiştir.

51. Bu anlamda Anayasada yer alan sınırlamalar dışında mahpusların din ve vicdan özgürlüğüne ilişkin kanuni sınırlamalar 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "Din ve vicdan özgürlüğü" başlıklı 70 inci maddesi uyarınca şu şekildedir;

"(1) Hükümlü, ceza infaz kurumunda, mensup bulunduğu dinin ibadetlerini, düzeni bozmayacak ve çalışmayı engellemeyecek biçimde serbestçe yerine getirebilir ve ibadette kullanılan eşyayı, dinî yaşamı bakımından zorunlu olan kitap ve eserleri temin ve bulunduğu yerlerde muhafaza edebilir.

(2) Hükümlünün, mensup bulunduğu dinin görevlilerince ziyaret edilmesine ve onlarla iletişim kurmasına, kurum güvenliğini tehlikeye düşürmemek koşuluyla izin verilir."

52. Bununla birlikte kapalı ceza infaz kurumları, CGTİHK'in 8 inci maddesi uyarınca; iç ve dış güvenlik görevlileri bulunan, firara karşı teknik, mekanik, elektronik veya fizikî engellerle donatılmış, oda ve koridor kapıları kapalı tutulan, ancak mevzuatın belirttiği hâllerde aynı oda dışındaki hükümlüler arasında ve dış çevre ile temasın olanaklı bulunduğu tesislerdir.

53. Buna ek olarak mevzuatta kapalı ceza infaz kurumlarında cuma namazları dahil toplu ibadet yapılması amacıyla oda ve koşullardan çıkılmasına imkan tanıyan bir hüküm bulunmamaktadır. Nitekim gerek kurum güvenliği gerekse özgürlüğünden mahrum bırakılanların güvenliği açısından kapalı ceza infaz kurumlarında mescit bulunmamaktadır. Bu uygulamanın AİHS'te de belirtilen sınırlama nedenlerinden kamu güvenliğini sağlamaya yönelik olduğu açıktır. Kaldı ki kişilerin koşulları içerisinde, birlikte tutulduğu diğer kişilerle beraber topluca ibadet yapmaları Kanun çerçevesinde düzeni bozmayacak ve çalışmayı engellemeyecek biçimde mümkün olup bu halde kişilerin toplu ibadet hakkı engellenmektedir.

54. Belirtilen sebeplerle söz konusu uygulamanın amacının kamu düzeni ve güvenliği olduğu görülmekte olup insan hakları ihlaline yol açılmadığı değerlendirilmiştir.

VI. KARAR

Açıklanan mevzuat ve gerekçeler çerçevesinde;

1. Aşırı kalabalıklaşma nedeniyle abdest alınmasında ve cemaat halinde namaz kılınmasında sorun yaşandığı iddiasının KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Cuma namazları dahil, ayrı bir alanda cemaat halinde namaz kılınmamasının din ve vicdan özgürlüğünü ihlal ettiği iddiası yönünden İNSAN HAKLARI İHLALİ YAPILMADIĞINA,

3. Kararın taraflara TEBLİĞİNE,

4. Kararın KAMUOYUNA DUYURULMASINA,

5. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemelerinde yargı yoluna başvurulabileceğine,

20.05.2019 tarihinde, Harun MERTOĞLU ve Safet BALIN'ın başvurusu, Halil KALABALIK ve Mehmet ALTUNTAŞ'ın ilave görüşüyle, OYÇOKLUĞUYLA, karar verildi.

Süleyman ARSLAN
Başkan

Mesut KINALI
İkinci Başkan

Can ESEN
Üye

Cemil KILIÇ
Üye

Dilek ERTÜRK
Üye

Halil KALABALIK
Üye

Harun MERTOĞLU
Üye

Hıdır YILDIRIM
Üye

Mehmet ALTUNTAŞ
Üye

Mehmet Emin GENÇ
Üye

Safet BALIN
Üye

KARŞI OY

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulunun görevlerinden biri de özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvuruları incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmektir.

Kuruma yapılan başvurular öncelikle işleme konulup konulmayacağına ve kabul edilip edilemeyeceği yönlerinden değerlendirmeye tabi tutulur. Konusuna göre de başvurular inceleme yapılmak üzere ilgili birime gönderilir. Kuruma yapılan bütün başvurular için izlenecek yol aynıdır.

Somut başvuru usulünce yapılmadığı gibi başvuru konusu da genel insan haklarına ilişkindir. Genel insan hakları konusunda kurum olarak başvuru alamamaktayız.

Bu tür başvurular işleme konulmayacak başvurulardandır. Ancak her nasılsa ihlal incelemesi yapılmış ise başvurunun işlemde kaldırılmasına karar vermek gerekir.

Her ne kadar Kurul tarafından başvuru için teklif edildiği gibi hak ihlali yapılmadığı kararı verildi ise de; mezkur başvurunun UÖM kapsamında bir başvuru olmaması, başvurunun sonuçlandırılması için kanuni süre de aşılmış olması ve başvurunun işlemde kaldırılması gerektiği görüş ve kanaatiyle çoğunluk görüşüne katılmıyorum. 22.05.2019

Av. Harun Mertoğlu
Kurul Üyesi

KARŞI OY

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun asli görevlerinden biri de özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmektir.

Başvurular kenar başlığını taşıyan Kanunun 17/2. maddesinde;

İlgililer, Kuruma başvurmadan önce bu Kanuna aykırı olduğunu iddia ettikleri uygulamanın düzeltilmesini ilgili taraftan talep eder.

Yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin başvurular işleme konulmaz.

Kanunun 17/8 maddesinde özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvuruları hakkında 17. madde hükümlerinin uygulanacağı belirtilmektedir.

Kanunun ihlal incelemeleri kenar başlıklı 18.maddesinde de Kurum, başvuruları ve resen yaptığı incelemeleri başvuru ve resen inceleme kararı tarihinden itibaren en geç üç ay içinde sonuçlandırır. Bu süre, Başkan tarafından bir defaya mahsus olmak üzere en fazla üç ay uzatılabilir. denmektedir.

Kanunun bu hükümleri emredicidir.

Yukarıdaki mevzuat doğrultusunda başvuru dosyası incelendiğinde;

1-Kanunun 17/2. Maddesindeki “İlgililer, Kuruma başvurmadan önce bu Kanuna aykırı olduğunu iddia ettikleri uygulamanın düzeltilmesini ilgili taraftan talep eder.” hükmü dikkate alınmadığı gibi yargı yetkisinin kullanılmasını gerektirecek bir işlem başvuru konusu edilmiştir.

2-Ayrıca başvuru tarihi 12.06.2018 olmasına rağmen Kurul gündemine 20.05.2019 tarihinde gelmiştir. Kurumun, başvuruları ve resen yaptığı incelemeleri başvuru ve resen inceleme kararı tarihinden itibaren en geç üç ay içinde sonuçlandırması gerekir. (Bu süre, Başkan tarafından bir defaya mahsus olmak üzere en fazla üç ay uzatılabilir)

Kanunun bu amir hükümlerine aykırı bir şekilde ihlal incelemesi yapılması ve ihlal incelemesi için de kanunun öngördüğü sürenin aşılmış olması sebebi ile çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

Saffet Balın
Kurul Üyesi

EK GEREKÇE

İdareye görev ve yetki veren kanunlarda yetkili makam tarafından kullanılacak yetkinin belli bir süre içinde kullanılması öngörülmüş olabilir. Bu süreler bazı durumlarda **güvence** niteliğinde iken, bazen de **idarî kararların hızlı alınmasını sağlayıcı** niteliktedir. Güvence niteliğinde olan sürelerin dolmasından sonra idarî işlemi yapma yetkisi sona erer.¹ Disiplinle ilgili mevzuatta, disiplin kovuşturmalarına belli bir süre içinde başlanması ve bitirilmesi öngören hükümler, güvence niteliği taşımaktadır.² Bu nedenle, bu süreler zarfında disiplin soruşturmasına başlanılmamış olması veya disiplin soruşturmasının bitirilememesi, disiplin soruşturması sonrası verilen disiplin cezasını, (zaman yönünden) yetkisizlik nedeniyle yetki unsuru açısından hukuka aykırı kılar.

İl genel meclisi, belediye meclisi gibi, belli süreler içinde toplantı yapan organların, toplantı süreleri dışında karar almaları da zaman bakımından yetkisizlik örnekleri teşkil eder.

Kullanılan yetkinin dayanağı olan düzenlemenin süre yönünden etkisiz hale gelmesine rağmen, bu düzenlemeye dayanılarak yapılan işlemler de zaman yönünden yetkisizlikle sakattırlar.³

Buna karşılık, kanunlarda öngörülen süreler, sadece idarî kararların süratle alınması amacına yönelik iseler, bu sürelerin dolmasından sonra da alınacak idarî kararlar hukuka aykırı olmayacaktır. Örneğin, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 94'üncü maddesine göre, memurların istifalarının kabulü için öngörülmüş bulunan bir aylık sürenin dolmasından sonra da istifanın kabul edilmesi kararı, zaman yönünden yetki unsuru açısından hukuka aykırı değildir.

6701 sayılı Kanunda sürelerle ilişkin konular pek çok maddede düzenlenmiştir. Kanunun "İhlal İncelemeleri" başlıklı 18. Maddesinin 1'inci fıkrasında“(1) Kurum, başvuruları ve resen yaptığı incelemeleri başvuru ve resen inceleme kararı tarihinden itibaren en geç üç ay içinde sonuçlandırır. Bu süre, Başkan tarafından bir defaya mahsus

¹ GÖZLER, Kemal – KAPLAN, Gürsel; İdare Hukuku Dersleri, Güncellenmiş 20. Baskı, Ekin Yayınevi, Eylül 2018, Bursa, s. 291-292; AKYILMAZ, Bahtiyar – SEZGİNER, Murat – KAYA, Cemil; Türk İdare Hukuku, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 7. Baskı, Seçkin Yayıncılık A.Ş., Ekim 2016, Ankara, s. 409; KALABALIK, Halil; İdare Hukuku Dersleri, Cilt II, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 4. (Dokuzuncu Baskı), Seçkin Yayıncılık A.Ş., 2019 Ankara, s. 55.

² Örneğin, 657 sayılı DMK'na göre (m. 127.) "Bu Kanunun 125'inci maddesinde sayılan fiil ve halleri işleyenler hakkında, bu fiil ve hallerin işlendiğinin öğrenildiği tarihten itibaren; uyarma, kınama, aylıktan kesme ve kademe ilerlemesinin durdurulması cezalarında bir ay içinde disiplin soruşturmasına, Memurluktan çıkarma cezasında altı ay içinde disiplin kovuşturmasına, başlanmadığı takdirde disiplin cezası verme yetkisi zamanaşımına uğrar"

³ "...Anılan kanunun valilere aylıktan kesme cezası verme yetkisi tanıyan 13. maddesinin 657 sayılı Kanunun değişik 237. maddesinde belirtilen bu kanuna aykırı hüküm olması nedeniyle, 30.11.1970 tarihinden itibaren uygulama olanağı bulunmamaktadır...". Bkz: Dy., 5. D., 30.6.1977, E. 1974/4278, K. 1977/3905, DD., S. 28-29, s. 338.

olmak üzere en fazla üç ay uzatılabilir.” hükmü yer almaktadır. Kanaatimizce bu hükümdeki **üç aylık süre, güvence, zamanaşımı veya hak düşürücü süre niteliğinde olmayıp, idari kararların alınmasını hızlandırıcı niteliktedir.**

Bu nedenle, mezkur süre geçmiş olsa bile, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu 6701 sayılı Kanununun 17. maddesine göre gerçek veya tüzel kişilerce yapılan başvuruları ve resen incelemeleri sonuçlandırmak zorundadır. Zira, Kurumun, başvuruları veya resen incelemeleri belirtilen üç aylık süre içerisinde sonuçlandıramamış olsa bile mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırarak ilgililere tebliğ etmiş olması kamu yararına daha uygundur. Hakkaniyet ilkesi gereği idareden kaynaklanan bir gecikme nedeniyle vatandaşlarımız hak kaybına uğratılmamalıdır. Kaldı ki, Kanun koyucu 6701 sayılı Kanundaki sürelerin gerçek veya tüzel kişiler için bir güvence veya zamanaşımı veya hak düşürücü süre niteliğinde olmasını murat etse idi bunu açıkça düzenleyebilirdi.

Açıklanan gerekçelerle Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulu’nun 20/05/2019 tarih ve 2019/33 sayılı çoğunluk kararına yukarıdaki ek gerekçe doğrultusunda katılıyorum.

Prof. Dr. Halil KALABALIK
Kurul Üyesi

EK GEREKÇE

İdareye görev ve yetki veren kanunlarda yetkili makam tarafından kullanılacak yetkinin belli bir süre içinde kullanılması öngörülmüş olabilir. Bu süreler bazı durumlarda **güvence** niteliğinde iken, bazen de **idarî kararların hızlı alınmasını sağlayıcı** niteliktedir. Güvence niteliğinde olan sürelerin dolmasından sonra idarî işlemi yapma yetkisi sona erer.⁴ Disiplinle ilgili mevzuatta, disiplin kovuşturmalarına belli bir süre içinde başlanması ve bitirilmesi öngören hükümler, güvence niteliği taşımaktadır.⁵ Bu nedenle, bu süreler zarfında disiplin soruşturmasına başlanılmamış olması veya disiplin soruşturmasının bitirilememesi, disiplin soruşturması sonrası verilen disiplin cezasını, (zaman yönünden) yetkisizlik nedeniyle yetki unsuru açısından hukuka aykırı kılar.

İl genel meclisi, belediye meclisi gibi, belli süreler içinde toplantı yapan organların, toplantı süreleri dışında karar almaları da zaman bakımından yetkisizlik örnekleri teşkil eder.

Kullanılan yetkinin dayanağı olan düzenlemenin süre yönünden etkisiz hale gelmesine rağmen, bu düzenlemeye dayanılarak yapılan işlemler de zaman yönünden yetkisizlikle sakattırlar.⁶

Buna karşılık, kanunlarda öngörülen süreler, sadece idarî kararların süratle alınması amacına yönelik iseler, bu sürelerin dolmasından sonra da alınacak idarî kararlar hukuka aykırı olmayacaktır. Örneğin, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 94'üncü maddesine göre, memurların istifalarının kabulü için öngörülmüş bulunan bir aylık sürenin dolmasından sonra da istifanın kabul edilmesi kararı, zaman yönünden yetki unsuru açısından hukuka aykırı değildir.

6701 sayılı Kanunda sürelerle ilişkin konular pek çok maddede düzenlenmiştir. Kanunun "İhlal İncelemeleri" başlıklı 18. Maddesinin 1'inci fıkrasında“(1) Kurum, başvuruları ve resen yaptığı incelemeleri başvuru ve resen inceleme kararı tarihinden itibaren en geç üç ay içinde sonuçlandırır. Bu süre, Başkan tarafından bir defaya mahsus

⁴ GÖZLER, Kemal – KAPLAN, Gürsel; İdare Hukuku Dersleri, Güncellenmiş 20. Baskı, Ekin Yayınevi, Eylül 2018, Bursa, s. 291-292; AKYILMAZ, Bahtiyar – SEZGİNER, Murat – KAYA, Cemil; Türk İdare Hukuku, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 7. Baskı, Seçkin Yayıncılık A.Ş., Ekim 2016, Ankara, s. 409; KALABALIK, Halil; İdare Hukuku Dersleri, Cilt II, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 4. (Dokuzuncu Baskı), Seçkin Yayıncılık A.Ş., 2019 Ankara, s. 55.

⁵ Örneğin, 657 sayılı DMK'na göre (m. 127.) "Bu Kanunun 125'inci maddesinde sayılan fiil ve halleri işleyenler hakkında, bu fiil ve hallerin işlendiğinin öğrenildiği tarihten itibaren; uyarma, kınama, aylıktan kesme ve kademe ilerlemesinin durdurulması cezalarında bir ay içinde disiplin soruşturmasına, Memurluktan çıkarma cezasında altı ay içinde disiplin kovuşturmasına, başlanmadığı takdirde disiplin cezası verme yetkisi zamanaşımına uğrar"

⁶ "...Anılan kanunun valilere aylıktan kesme cezası verme yetkisi tanıyan 13. maddesinin 657 sayılı Kanunun değişik 237. maddesinde belirtilen bu kanuna aykırı hüküm olması nedeniyle, 30.11.1970 tarihinden itibaren uygulama olanağı bulunmamaktadır...". Bkz: Dy., 5. D., 30.6.1977, E. 1974/4278, K. 1977/3905, DD., S. 28-29, s. 338.

olmak üzere en fazla üç ay uzatılabilir.” hükmü yer almaktadır. Kanaatimizce bu hükümdeki **üç aylık süre, güvence, zamanaşımı veya hak düşürücü süre niteliğinde olmayıp, idari kararların alınmasını hızlandırıcı niteliktedir.**

Bu nedenle, mezkur süre geçmiş olsa bile, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu 6701 sayılı Kanununun 17. maddesine göre gerçek veya tüzel kişilerce yapılan başvuruları ve resen incelemeleri sonuçlandırmak zorundadır. Zira, Kurumun, başvuruları veya resen incelemeleri belirtilen üç aylık süre içerisinde sonuçlandıramamış olsa bile mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırarak ilgililere tebliğ etmiş olması kamu yararına daha uygundur. Hakkaniyet ilkesi gereği idareden kaynaklanan bir gecikme nedeniyle vatandaşlarımız hak kaybına uğratılmamalıdır. Kaldı ki, Kanun koyucu 6701 sayılı Kanundaki sürelerin gerçek veya tüzel kişiler için bir güvence veya zamanaşımı veya hak düşürücü süre niteliğinde olmasını murat etse idi bunu açıkça düzenleyebilirdi.

Açıklanan gerekçelerle Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulu’nun 20/05/2019 tarih ve 2019/33 sayılı çoğunluk kararına yukarıdaki ek gerekçe doğrultusunda katılıyorum.

Mehmet ALTUNTAŞ
Kurul Üyesi